Аудит та економічний ідеал суспільства: принципи взаємозв'язку

Гордополова Н. О., канд. економ. наук, доцент (ВФ КТЕІ),
Корнієнко В. О., канд. істор. наук, доцент (ВДТУ)

Економіка України і уявлення про її ідеальний стан в даний час не можуть бути гармонізовані. Одним із шляхів їх гармонізації є вивчення у процесі навчання студентами різних елементів передових технологій західної ринкової економіки, невід'ємною частиною якої є аудит. Це вивчення пов'язане як з теоретичною, так і з практичною актуальністю вищезазначенної проблеми.

Виходячи з відносності такого поняття як «економічний ідеал», на сьогоднішній день ми можемо приймати де в чому за нього економіку заходу. В свою чергу таке поняття як «аудит» означає системний процес отримання і оцінки об'єктивних даних про економічні події, який встановлює рівень їх відповідності тому чи іншому критерію і представляє результати зацікавленим користувачам. Аудит можна визначити і більш вузько - як незалежну перевірку бухгалтерської і іншої звітності підприємств з метою підтвердження їх достовірності і законності. Наявність достовірної інформації дозволяє підвищити ефективність фінансування ринку капіталу і дає можливість оцінювати і прогнозувати наслідки прийняття тих чи інших економічних рішень.

Одночасно з контрольними функціями аудит виконує економічну експертизу щодо залучення підприємцями капіталу — доцільності використання позичкового капіталу, розвитку інвестицій тощо. Отже, експертна функція аудиту сприяє ефективному використанню капіталу в умовах вільного підприємництва. Аудит у країнах із ринковою економікою пройшов у своєму розвитку три етапи: підтверджуючий аудит, системно-орієнтований аудит і аудит, що ґрунтується на ризику.

На першому етапі аудит був лише знаряддям перевірки і підтвердження достовірності і законності бухгалтерських документів і звітів. На другому етапі він стає системно-орієнтованим на активізацію економічної діяльності. При цьому основні зусилля було спрямовано на підвищення ефективності системи управління підприємством, а це значить системи його внутрішнього контролю. Такий підхід зумовив такий вид аудиторської діяльності, як консультативна.

Третій етап — це орієнтація аудиту на запобігання можливому ризику під час проведення перевірок або консультацій. В країнах ринкової економіки аудит зараз перебуває на третьому етапі, ґрунтуючись на ризику.

Особливе значення ризику аудитора пояснюється не лише можливістю втрати репутації аудитором або аудиторською фірмою і втрати клієнта, але й тим, що через неправильний висновок аудитора, клієнту буде завдано матеріальний збиток.

Практика аудиту виділила два основних його види: обов’язковий і ініціативний (приватний). Приватний аудит здійснюється за замовленням клієнта приватно за домовленістю, незалежно від того, чи передбачена така перевірка законом. Обов'язковий аудит здійснюється згідно чинному законодавству. Відповідні підприємства зобов'язані щороку запрошувати кваліфікованого аудитора для підтвердження достовірності і законності своїх бухгалтерських документів і звітності.

Ринкові відносини, все більше зростаюча конкурентність у господарюванні сприяли виникненню внутрішнього аудиту, який організується власниками підприємств. Його здійснюють співробітники спеціального відділу, який підпорядковується тільки керівництву підприємства. Внутрішній аудит здійснюється на попередній стадії виконання комерційної, технологічної або фінансової угоди, у процесі її проходження, а після завершення дає експертну оцінку господарським операціям і процесам, вивчає ефективність системи обліку і контролю, аналізує ситуації ризику і запобігання банкрутству, знаходить можливі шляхи зростання прибутку тощо.

За своїми функціями внутрішній аудит не підміняє внутрішньогосподарський контроль, завданням якого є збереження цінностей, виявлення винуватців нанесених збитків, конкретизація матеріальної відповідальності. Характерним для аудиторського контролю є взаємна заінтересованість в ньому власників підприємств і держави в особі податкової служби. Так, підприємство із свого боку має можливість вибору кваліфікованого, незалежного від будь-якого відомства аудитора, який на основі конфіденціальності зробить якісну, об'єктивну перевірку його фінансово-господарської діяльності, а держава — забезпечити контроль за достовірністю фінансової звітності і як наслідок — правильністю оподаткування, не витрачаючи на це коштів державного бюджету.

Отже, аудит фінансово-господарської діяльності у сфері виробництва, обігу і споживання суспільно необхідного продукту в умовах ринку сприяє задоволенню попиту покупців впливаючи на збільшення випуску конкурентоспроможних, якісних товарів, зростанню прибутку підприємства і через систему податків збільшенню відрахувань до державного бюджету. Аудиторська діяльність — необхідний атрибут економічного ідеалу суспільства. Виникнення незалежного аудиторського контролю в Україні

зумовлено економічними проблемами в умовах роздержавлення власності, її приватизації, корпоратизації, акціонування, створенням спільних підприємств. Україна — країна далека від ідеалу ринкових відносин, де законотворчість перебуває у перманентному розвитку. Звичайно, це не може не викликати деякі особливості і проблеми розвитку національного аудиту. Так, Законом України «Про аудиторську діяльність» забороняється комерційна діяльність аудиторів. Однак комерція — це реалізація з метою одержання прибутку, що і здійснюють аудитори перевіряючи звітність, надаючи консультації з оподаткування організації бухгалтерського обліку, з ведення бізнесу і організації управління ним; ведучи за клієнта бухгалтерський облік і складаючи фінансову звітність. До цього часу не розроблений і не застосовується механізм визначення ціни на аудиторські послуги.

Необхідно законодавчо встановити нижню і верхню межі вартості аудиторських послуг за їхніми основними видами. На п'ятому році існування аудиту в Україні не існують методи саморегуляції ділових відносин між аудиторами і клієнтами, аудиторами і бухгалтерами, між самими аудиторами. Ці питання повинні регулюватися кодексом професійної етики, порушення якого б не дозволяло би продовжувати цей вид підприємництва. Нагальною є проблема страхування ризику аудиту. В українському аудиті на сьогодні ризик можна вважати 100-відсотковим. Ця проблема могла би бути вирішена шляхом створення при Спілці аудиторів України (САУ) страхового фонду, внески до якого аудиторські фірми могли б відносити на собівартість робіт і послуг. Вирішення цих і інших проблем становлення і розвитку національного аудиту в нашій країні дозволить в деякій мірі гармонізувати економіку України і економіку розвинутих країн Заходу.

Література

1. Закон України «Про аудиторську діяльність» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, N 23, ст. 243.

2. Кармайкл Д. Р., Бенис М. Стандарты и нормы аудита: Пер. с англ. - М: Аудит, ЮНИТИ, 1997. — 375 с.

3. Konrath Larry F. Auditing concepts and applications: a risk-analysis approach. — West publishing company, 1993. — 807 p.

4. Білуха М. Т. Курс аудиту. Підруч. — К.: Вища школа, Знання, 1998.— 574 с.